Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאַטט ערשיינט
דריימאל וואָכענטליך
מאָנטאַג, מיטטוואָך אונד פרייטאג
אונד קאָסטעט
פיר עסטעררייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האַלביעהריג 5 גולד.— קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד.50 קר. ע. וו.
פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האַלביעהריג 5 גולד.50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד.75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראַציאָנס-בעטראַג
בעגיננט מיט דעם עמפפאַנגע דעס ערסטען בלאַטטעס.
דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואַיטצנער בולוואר נומ' 29,
וואָהין מאַן אויך דיא פרענומעראַציאָנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 18, זעכצעהנטער יאהרגאנג | פעסט, מאָנטאג טו שבט התרמ"ד. | Pest, den 11. Feber 1884.

דאס נייע געווערבע-געזעטץ.

דער האנדעלס-מיניסטער, גראף פייל סעטשעני, האט אם פערגאנגענען פרייטאג (8. פעבער) דעם אונגארישען אבגעאָרדנעטען-הויזע אינטער לעבהאפטען עליען-רופען דען נאך פאָם האנדעלס-מיניסטער באראָן שימאָני פערשפראָכענען ענטוואורף איבער אין נייעס געווערבע-געזעטץ, ענדליך איינגעבראכט. דיעזער ענטוואורף ווירד אין קורצער צייט פאָם פאָלקס-ווירטהשאפטליכען אויסשוססע בעראטהען ווערדען, אונד מיט 1-טען אָקטאָבער 1884 אין געזעטצעס-קראפט טרעטען.

ווירוואָללען נון אונזערען לעזערן דען אינהאלט דיעזער איבעראויס וויכטיגען מיניסטעריעללען פאָרלאגע, וועלכע אללע געשעפטס-קרייזע בעריהרט, אין פאָלגענדעם מיטטהיילען:

הויפטזעכליך דער בערעכטיגונג צור אויסאיבונג איינעס געווערבעס ווערדען דיא בעדינגונגען ניכט פערענדערט, אונד אויך דיא געווערבע-פרייהייט ווירד ניכט איינגעשרענקט, אונד מאן מוס איך קיינע נאכוויזע ליעפערן, דאס מאן דאס געווערבע אירגענד ערלערנט האט. עס בלייבען דיעסבעציגליך דיא בעשטיממונגען דעס געווערבע-געזעטצעס פאָם יאהרע 1872 אויפרעכט, נור ווערדען געוויססע טאקסען פערלאנגט, וועלכע צו געווערבע-צוועקען אן דיא געמיינדע-קאססע צו צאהלען זיין ווערדען, אונד צוואר נאך פאָלגענדער איינטהיילונג: אין בודאפעסט ווירד איינע טאקסע פאָן 10 גולדען, אין שטעדטען מיט מעהר אלס 10000 איינוואָהנערן 5 גולדען אונד אנדערווערטס נור 1 גולדען צו ענטריכטען זיין.

יענע געווערבעצווייגע, וועלכע איך ביזהער אונטער בעזאָנדערן מאסרעגעלן געשטאנדען, ווערדען יעטצט אונטער שטרענגערן בעשטיממונגען געשטעללט. עס ווערדען דאהער פאָלגענדע געווערבצווייגע צום בעטריעבע איהרעס געשעפטעס בעהאָרדליכע בעוויללינג האבען מיססען: דיא גאסט-הייזער, ווירטהס-הייזער, ביער-הייזער, דיא בראנטוויין-שענקען, קאפפעע-הייזער אונד קאפפעע-שענקע; דאס טרעדלער-געווערבע, דיא דיענסט-פערמיטטעלונג אונד דיענסטבאָטען-פלאטצירונג; דאס רויבפאנגקערייע-געווערבע; אן בעשטיממטע פאהרצייט געבונדענע פערזאָנענבעפאָרדערונג; דאס געווערבע זאָלבער דיא אויף אפפענטליכען פלאטצען פיר דאס פובליקום פיהרווערקע צור פערזאָנען בעפאָרדערונג בערייט האלטען, אָדער איהרע דיענסטע אלס טרעגער, לאָהנדיענער או. ד. וו. אנביעטען; דאס בויגעווערבע, דיא פערפערטיגונג פאָן גיפטיגען שטאָפפען אונד ארצניי-מיטטעלן, אונד דער האנדעל מיט דענזעלבען, זאָ וויא דער האנדעל מיט צו ארצנייליכער פערווענדונג בעשטיממטען שטאָפפען; דיא פערפערטיגונג פאָן עקספלאָזיאָנס-שטאָפפען אונד דער האנדעל מיט דענזעלבען.

פיר אללע דיעזע געווערבע-צווייגע מוס יעדע שטאדט-בעהאָרדע אין שטאטוט פעסטשטעללען (בינגען זעכס מאָנאטען) אין וועלכעם דיא צאהל דיעזער געשעפטע בעשטיממט, אונד פיר וועלכע איך דער אויסווייז געפאָדערט ווירד, דאס דער בעטרעפפענדע איינהאבער צור בעטרייבונג זיינעס געשעפטעס דיא בעפעהיגונג בעזיטצט. דאס מוזיצירען אין דען ווירטהס-הייזערן ווירד בעשרענקט אָדער גאנץ פערבאָטען ווערדען, אונד דיא ערלאובניס צום ... אין איינעם ווירטהס-הויזע ניכט אין יעדער גאססע ערלויבט זיין. דיא שפערשטונדען ווערדען אונטער בעזאָנדערער בעהאָרדליכער איבערוואַכונג בעשטיממט ווערדען. דאס טרעדלער-געווערבע קאנן עבענפאללס אין געוויססען גאססען אונטערזאגט, אונד זיינע געשעפטע קאָננען יעדעס-מאל פאָליצייליך אונטערזוכט ווערדען. דאס דיענסט-פערמיטטלונגס-, דאנן דאס טרעגלער- אונד לאָהנדיענער-געשעפט איזט קיצאָנס-פפליכטיג אונד מיססען דיא געבוהרען פעסטגעשטעללט ווערדען. דיא דיענסט-פערמיטטלונגס-געשעפטע האבען איינענס פאָרגעשריעבענע געשעפטסביכער צו פיהרען, אין דיא צו יעדער צייט איינזיכט גענאָממען ווערדען קאנן.

פיר אללע דיעזע געשעפטע ערטהיילט דיא געווערבע-בעהאָרדע ערסטער אינשטאנץ דיא בעוויללינג, פיר דאס אפאטהעקער-געווערבע אונד דיא ערצייגונג פאָן עקספלאָזיאָנס-שטאָפפען, דאס מיניסטעריאום דעס אינגערן. פיר דיא בעוויללינג זינד צו געווערבע-צוועקען אן דיא געמיינדע-קאססע צו ערלעגען: אין בודאפעסט 20 גולדען, אין שטעדטען מיט מעהר אלס 10000 איינוואָהנער 10 גולדען, אונד אנדערווערטס 2 גולדען.

ביא זאָלכען בעטריעבס-אנלאגען, וועלכע דיא נאכבארען אָדער דאס פובליקום שטאָרען, שעדיגען אָדער בעדראָהען קאָננען, מוס דיא געווערבע-בעהאָרדע, בעפאָר זיא היעצו איהרע קאָנצעססיאָן ערטהיילט, דאס בעאבזיכטיגטע אונטערנעהמען דורך פלאקאטע פערעפפענטליכען, דאמיט אללע בעהאָרדען אונד דאס פובליקום היעפאָן פערשטענדיגט ווערדע, אונד האבענטענס נאך איינעם פיערוואָכענטליכען טערמינע אן אָרט אונד שטעללע איינע פערהאנדלונג אנאָרדנען, דאמיט יעדער זיינע אנזיכט אונד איינווענדונג פאָרברינגען קאָננע. עס מוס איך אינטערזוכט ווערדען, אב אין דער צו ערריכטענדען בעטריעבס-אנלאגע דיאיעניגען פאָרקעהרונגען געטראָפפען זינד, וועלכע צום שוטצע דעס לעבענס אונד דער געזונדהייט דער ארבייטער ערפאָרדערליך איזט.

ביים „אויספערקויפע" זינד פאָלגענדע בעשטיממונגען מאסגעבענד: איינענע אָדער פרעמדע פראָדוקטע דירפען נור אויף בעזאָנדערע אנמעלדונג ביא דער געווערבע-בעהאָרדע שנעלל אויספערקויפט ווערדען. ביא דער אנמעלדונג איזט אין בודאפעסט 100 גולדען, אין שטעדטען מיט מעהר אלס 10000 איינוואָהנער 50 גולדען, אנדערסווערטס 20 גולדען צו ענטריכטען. ביא געשעפטען וועלכע שאָן 2 יאהרע בעשטעהען, קאנן איין אויספערקויפס-טערמין פיר דריא מאָנאטע בעוויללינט ווערדען. —

ביא פליישהויערן אונד בעקערן קאנן דיא געווערבע-בעהאָרדע דיא פרייע אויסאיבונג דיעזער געווערבע שטערען, אין דעם פאללע וועגן דער בעטרעפפענדען שטאדט קיינע דיערעקטע פערזאָרגונג מיט רינדפלייש אונד בראָד צוגעזיכערט איזט. אין דיעזעם פאללע ווירד דיעזעס געווערבע אויף איינע געוויססע אנצאהל בעשרענקט, אונד דער פרייז ציטווייזע גערעגעלט. דיא בעהאָרדע קאנן איך אנאָרדנען, דאס אין דען קליינפערשלייסען אין דען פערקויפס-לאָקאלען דיא געווינטסמעסיגען פרייזע אנגעשלאגען ווערדען.

בעציגליך דער לעהרלינגע בעשטיממט דאס געווערבע-געזעטץ, דאס דערען אויפנאהמע ביא דער געווערבע-בעהאָרדע געשעהען מוס, וועלכע אין איינעם לעהרלינגס-רעגיסטער פיהרט, איך דיא לעהרצייגניססע אויסשטעלט אונד זיך פאָן דער אויספיהרונג דעם לעהרלינגס מעלדעס.

טענס יעדעס מאָנאט פערשטענדיגונג צו פערשאפפען האט, דיא זיך אויף דען שול-בעזוך צו ערשטרעקען האט.

דורך דיא לעהרלינגס-שולען וויל דאס נייע געווערבע-געזעטץ דיא טיכטיגקייט אים געווערבע-שטאנדע העבען, אונד צוואר דאדורך, דאס אין געמיינדען, וואָ זיך מעהר אלס 30 לעהרלינגע בעפינדען, אונד פיר דיעזעלבען קיינע בעזאָנדערע שולע בעשטעהט, דיא געמיינדע צום אונטעררירכט דער לעהרלינגע פיר איינען סעפאראטען לעהרקורז צו זאָרגען האט.

בעציגליך דער געהילפען שרייבט דאס געזעטץ דיא איינפיהרונג דעס ארבייטסביכעס פאָר, וויא דיעס אין פריהערן צייטען וואר, אונד האט דיא געווערבע בעהאָרדע איך איבער דיא געהילפען איין רעגיסטער צו פיהרען.

דיא בעשטיממונגען איבער דיא פאבריקס-ארבייטער זינד דיעזעלבען וויא ביזהער.

איינע וויכטיגע נייערונג אין דעם געווערבע-געזעטצע איזט איך דיא בעשטיממונג בעציגליך דער זאָגענאננטען „געווערבע-קאָרפּאָראַציאָנען" (פעראיינע) אין שטעדטען נעמליך, וואָ איינע געאָרדנעטע שטאדט-בעהאָרדע איזט, זאָ וויא אין יענען, וועלכע מיט איינעם געאָרדנעטען מאגיסטראט פערזעהען זינד, קאָננען איך מעהרערע געווערבע-קאָרפּאָראַציאָנען געבילדעט ווערדען. — אונד שרייבט דאס געווערבע-געזעטץ דיעסבעציגליך פאָר, דאס אללע יענע געווערבעטרייבענדען, דיא אויף דעם געביעטע דער בעטרעפפענדען שטאדט דאס אין דען שטאטוטען בעשטיממטע האנדווערק בעטרייבען, מיטגליעדער דער קאָרפּאָראַציאָן אונד דיא טאקסען צו בעצאהלען פערפפליכטעט זינד. קיינפלייטע, פאבריקאנטען אונד אקציען-געזעללשאפטען, קאָננען צום בייטריטט אין דיא קאָרפּאָראַציאָן ניכט גענאָטהיגט ווערדען.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (מיניסטעריעללע פעראָרדנונג געגען געהייממיטטעל.) שאָן זייט יאהרען ווערדען אונאונטערבראָכען זאָגאר אָפפענטליך דורך „צייטונגס-אנאָנצען" אלס איך אים געהיימען, פערשיעדענע מעדיצינישע מיטטעל דער ליידענדען מענשהייט אין בעטריגערישער ווייזע עמפפאָהלען אונד אויפגעדרונגען, אונד דאדורך איהרע קראנקהייטען נאך פערשלימטערט. דיעזעם איבעל צו שטייערן, האט ענדליך דען מיניסטער דעס אינגערן פאָלגענדע פעראָרדנונג ערלאססען: עס איזט צו מיינער קענטניס געלאנגט, דאס אין נייערער צייט מיט געהייממיטטעלן אונד אללערלייא מעדיקאמענטען, דערען פערקויף געזעטצליך פערבאָטען איזט, מיסברייכע אימטער הייפיגער פאָרקאָממען, דאס איבערהויפט דער פערקויף פאָן אויסלענדישען מיטטעלן וויעדער שטארק אום זיך גרייפט, אונד דאס געוויססענלאָזע אנגעטען פאָן אָרט צו אָרט ציהען, אין דיא הייזער זעלבסט איינדרינגען, אונד זאָלכע אויסלענדישע מיטטעל דורך איבעררעדונג דעם פאָלקע אויפדרינגען. עס איזט ניכט נאָטהווענדיג נעהער צו ערקלערען, וויא זעהר דורך זאָלכע בעטריגערישע אומטריעבע איינערזייטס דעם לייכטגלייביגען פובליקום דאס געלד אויסגעפאפפט, אונד אנדערזייטס דעם געזונדהייטסוועזען געשאדעט ווירד, דארום איזט עס נאָטהווענדיג געגען זאָלכע לייטע מיט פאָללער שטרענגע

זא וואהלן ווארם אין דעם אבער-בוכהאלטערס היימישען ציממער, זאמען דער ציממערהערר אונד דיא פיין געפוטצטע רעני פאר דעם ציכגבערעטט געבען איינאנדער, דא ווארף דיא שילערין פלאטצ-ליך דען ציכגנשטיפט פאן זיך. דער אבער-בוכ-האלטער זאה דאס מערכען ערשטיינט אן. ער זאללטע אבער דאס רעטזוועל באלד געלאזט האבען, דענן עדע זיך דער נוטע, בעדאכטיג ציממערהערר דעס-סען פערזאה. האטטע רעני זיינען האלז שטרמיש אומשלאנגען מיט איהרען ארמען אונד בראנגטע איין קוס אויף זיינען נכט וועניג איבערראשטען ליפפען. נאליך דארוף וואר רעני איפגעשפרינגען אונד צום ציממער הינינסגלויפען. ווער וויל עס נון דעם הערען אבער-בוכהאלטער פערארגען, דאס אין פאלגע דעסען זיין הערין רעבעללייש ווירדע? ער בעקעמפפט זיך אבער, ער קרדיגטע דער מיטטער רעניס אן, דאס ער לידער דיא אינטערריכטס-שטונדען פיר רעני דורך לענגערע צייט אונטער-ברעכען מיססע, ווייל איינע געוויססע דרינגענדע ארבייט זיינע גאנצע צייט אין אנשפרוך נעהמען ווערדע, ווערהענד וועלכער ער זיך דורך נכטס שטארען לאפסען וואללע, אבוואהל עס איהם אים הערצען גאנץ פערפלוכט הערומקראבבעלטע, דא ער זיך אן דיא הוכשע לעבע רעני שאן זא גע-וואהנט. בלייבט ער טאפפער אונד טרייבט דיא אבע אום פאר איינעם איבערפאללע זוכער צו זיין, זא ווייט, דאס ער זיינע טחורע דען גאנגען מאנ פערשלאפסען העלט. דאס דייערטע זא איינע וא-בע, אלס דער ברייפטרעגער איינען שטארב-פאסט-בריעף אן דען הערען אבער-בוכהאלטער אבגאב. לייבער הייערער אבער-בוכהאלטער! (לייטעט זין מיט קראכפפען בעדעקטער אינהאלט) איך נאן דיזוע טרענגונג פאן איהנען נכט לענגער ערטראגען! א, זיא ווייסען עס עבכט, דאס אונד וא זערר איך זיא לייבע! איך האבע נכטס אים זין, וא נור זיא אונד אممער זיא! וואללען זיא מיך דאפיר אינס אונגלוק שטייבען? א, עודען זיא דיזוע פיר מיך קוואלפאללען מאנע! — איהרע פערצווייפעלנדע וואנד-נאכבארין ר ע נ י א." — ווער ווירד עס נון פערארגען דעם נוטען אבער-בוכהאלטער, ווענן ער נון נ י כ ט ווייערשטע-הען קאנגטע? דיא ציממער-טחורע ווירד ווייעדער איפגעשפערט, דיא אינטערריכטס-שטונדען ווייע. דער אופגאممען, אונד נון, דער וואققערע אבער-בוכהאלטער וואר איבערגלוקליך. אלס עהרלייבער מאנן עקלערטע ער זיך עגרליך בעריייט רעניא נאך פערלוסט פאן אנדערטהאלב אהרען צו ווינגר-נאכטען צו מאכען. פאן דא אב וואר אבער רעניא נאך אונד נאך אممער קלטער אינ צווקראלטענדער גע-גען דען אבער-בוכהאלטער גגייאהרען, וא פאנד זיך אممער זעלטנער ביא איהם איין. עס פערגנו-גען אפט טאגע, אהנע דאס ער זיינע געלייבטע רעניא צו גנוכט בעקאם, וא וואר אייך טאגעלאנג נאר נכט צו הויזע, עגדליך פאנד מאן אייך איה-דעם נעדעטשבען איינען בריעף אן רעניס מיטטער אונד איינען צווייטען פון דען אבער-בוכהאלטער. דער ערסטע ענטהיעלט פאלגענדען אינהאלט: „לייבע מאמא! פערצייהע, אך קאנגטע נכט אנדערס אך בין מיט מיינעם ארטהור, דער אין וויין איינע אנשטעללונג געפונדען, דארטהין אבגעריזט. נאכמאלס מיטטער פערצייהע!" דער צווייטע בריעף לייטעט: „לייבער גוטער הערר אבער-בוכהאלטער! לאססען זיא מך אפפען מיט איהנען רעדען. עס טחוט מיר רעכט לייד, ווענן אך זיא טיششטע, אבער אך בין שכטערן פאן נאאמור, וועסהאלב עס מיר זעהר גוט געקאممען איזט, דאס אך מך ביא איהנען אין אללעם דעם א י י נ א י כ ע ן קאנגטע, וואס פיר אין מערכען הייטצוטאגע נאטהג איזט אים איינען מאנן צו פעס-סעלן. איהרע זיא אכטענדע רעני." זיא האט זיך אللא ביא מיר נור א י י נ א י כ ע ן וואללען" שריע דער ארמע אבער-בוכהאלטער אים ערסטען מאممענטע, דאנן פאסטע ער זיך, וא עס איינעם גערייפטען מאנגע געביהרט, נאהם זיך אבער דא-ביא פעסט אונד אינערשטטעללוך פאר, זיך פאן גון פאן נכטס זא זעהר אין אכט צו נעהמען אלס פאר — ב א ק-ג י ש ע ן (זא פפלעגט מאן ענייאהנליך דיא מערכען צו נענגען, ווענן זיא אים אלטער פאן פעפצעהן יאהרען שטעהען).

געשעפטסבעריכט.

פעסטער-פריזע.

געשיידט-געשעפט. פאן ו ו י ץ ע ן וואר נעפטערן מעסע צו מאיקטע נעבראכט, דער פערקויף וואר נור 2000 מעסער-ענטמער וואיזדען פערקויפט.

ו ו י ץ ען מהיים. 2200 מעצ' 79.5 קילא 10.25 נול 1900 מעסער-ענטמער 79,5 קילא 10,15 נולדען. — — 400 מעסער-ענטמער 80 קילאגראמם 10,15 נולדען, 1700 מעסערצ' 78 מ' 10,25 נול. 100 מטרצ' 79,5 קילא 10,10 נול. אבער-טחיים 100 מעסערצ' 76,5 קילא 9,80 נולד. — — פ ע ס ט ע ר-ב א ר ע ן 300 מעסערצ' 77 קילא 9,85 נולד. וויסענבורגער 200 מעסערצ' 77,2 קילא 9,80 נולד. — 100 מעסער-עצר' 76,6 קילאגראמם 9,80 נולדען. — בעטשקערעמקע: 200 מעסערצ' 76. קילא 9,75 נולד. — באמאטער 1000 מעסערצ' 76'4 קילא 9,90 נולדען. — מאראשיע 2400 מעסער-עצר' 74,3 קילא 8,70 נולד. — (אללעס פער 3 מאנאטע).

פ ע ס ט ע ר ש ל אכ ט פ י ל ד מ א ר ק ט ביא דער אם 7טען ד. מ. היער אין פעסט אבגעהאלטענען וואנע. מארקטע וואיזדען 2481 שטיק נייטס אונד 1146 קלייד-פערד צו מארקטע נעבראכט. דעפאן וואיזדען פערקויפט: 81 שטיק ש ט ו י ר ע ן, פער שטיק פאן 85—140 נולדען — 642 אכסען דאס פאאר פאן 220 — 300 נולד. 316 קידע, דאס פאאר פאן 200 — 245 נול. 334 מעלקקיהע דאס שטיק פאן 80—110 נול. 48 שטיק בייפפעל, דאס פאאר צו 160 — 200 נולד, 496 שטיק קעלבער, דאס שטיק פאן 10 —25 נול. שטיק 650 לעממער דאס פאאר פאן 5,50—7,50 נול. פרייזע פער 100 קילא: אכסען-פלייש 53 — 56. נולד. קוה-פלייש 44 — 52. נולד. קאלב-פלייש 72—73 נולד. — אונד נייפפעל-פלייש 46—50 נולד.

לאטטא-ציעהונג פאם 6. פעבער 1884.

הערמאנגשטאדט:	40	56	2	54	83
לעמבערג:	22	61	35	33	73
פראג:	25	66	56	29	82

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

קאָנקורז.

אין דער הייזיגען אָרט געמיינדע איזט מיט ר"ח איר הבעיל דיא שטעללע איינעס שוחט ובודק, בעל תפלה וקורא, דער התרה אויף וויסט וצ"ה פאן אנערקאנגטען אָרטה ראבבינען האט, צו בע-זעטצען. מיט איינעם יאהרעס-געהאלט פאן 300 גול. נעבסט פרייער-וואהנונג אונד נעבענ-איינקינפטען. רייזע-שפעזען ווערדען נור דעם אקצעפטירטען פער-גיטטע. —

ב י ה א ר (ביא גראסוואדיין), תרמ"ד.

יאזעף ברייער.

קאָנקורז.

אין דער איזראעלטישען קולטוס-געמיינדע צו "אנקאוויאין (באטשער קאם.) איזט מיט 2-טען אס-ריל ל' ר' דיא שטעללע איינעס פסקן דער צוגלייך אין נוטער, אונגענדמער פאר-בעטער, שוחט ובודק אונד קורא זין מיט מיט איינעם יאהרעס-געהאלט פאן 400 גולדען, פרייער וואהנונג, זאממט שחיטה אונד זאנטטיג נעבענעמאלמענטע, צו בעוועטצען, מיהל ווירד בעפארצוגט. רעפלעקטאנטען וואללען איהרע דריעפפעללונגען גנוכע זאממט דאקומענטען אונד התרות פאן אנערקאנגטען ראבבינען, אונד אונאבע איהרעס בזיהערונגען ווירקונגס. אללערס אונד דען שטאנד איהרער פאמיליע בזו. 1 מערץ ל' פאר-טא-פריא, אן דען געפערטטען פאר-שטאנד איינזוגי-דען, אונד קאנגען צו איינעם פריאבפאר-טאנג ער-שיינען. נור דעם אקצעפטירטען ווערדען דיא ריייזע-שפעזען פערגיטעט. 1—3

יאקאב האללענדער, פרעזעס.

שטעללען-געזוך.

אין מאנן אים אלטער פאן 30 יאהרען, פאטער איינעס איינציגען 2-יעהריגען קינדעס, דער דע תלמוד שטודירטע, דער העברעאישען, אונגארישען אונד דייטשען שפראכע אין וואָרט אונד שריפט פאללקאممען מעכטיג איזט. אין איינער אנזעהנלי-כען געמיינדע אדם מאטרוקנ-פיהרער פונגטיג אין דער שפעצעריא-, גיראבערגער-, קורזין-אונד מאנופאקטור-וואארען בראנשע זעהר גוט בעוואנ-דערט איזט, אויך עטוואס עראבאנאיא פערשטעהט, זוכט איינע אפפענטליכע אדער איינגענע פריי-וואטע אנשטעללונג, מיט איינשלוס פאן חלוק שבת וויזט. בעצייהט פערלעסלוכיש שטעהען דיא בעס-טען צייגנסע אונד רעפערענצען צור פערפיגונג. אנטרעגונג זונד אן דיא רעדאקציאן דיעזעס בלאט-טעס צו רוכטען.

קורז-טאבעללע פאם 7. פעבער

געלד-קורז

	קי.	אל
וולכיי-אויא	100	
דוקאטען	5	72
פפפפרייס-אונגארישעס 8 גולדען נאלד-		
שטק (20 פראנקס)	9	63
נאפאלעאנס	9	59
דייטשע ריייכסבאנקנאטען	59	45
20 מארק-שטיקע	11	87
פאפיר-רוביל	1	17

ל א ז ע.

1854-ער 4-פרעצענטיגע שפאאפס-לאזע	123	—
1860-ער " נאוצע	136	50
רעטטע " אלטע	145	—
1864-ער לאזע צו 100 גולדען	171	75
רעטטע " 50 "	171	50
רוטע רקטענשיינע	147	25
פ'רקן'לאזע	19	25
קרעדיט-לאזע	172	75
קלאר-לאזע צו 40 גולדען	39	50
אונגארישע פפפפס-פארטע-לאזע	110	75
אונגארישע לאזע	19	50
קלוזלוויטש לאזע צו 10 גולדען	18	—
קראקויער לאזע " 20 "	17	50
אלטער לאזע " 40 "	3	75
מאלי לאזע " 40 "	36	75
יוראלם לאזע " 10 "	20	—
מאלם לאזע " 10 "	53	50
יאלצבונער לאזע " 20 "	31	50
פפ.-נענאפס לאזע " 40 "	—	—

ווערטה-פאפערע

	קי.	אל
אונגארישע גאלדרענטע 6%	121	10
רעטטע " צו 4%	88	65
אונגארישע פאפיר-רענטע	86	40
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	100	25
פפפפשער מאנאטער	100	—
דרעכסלערישע	99	30
גאלדענע	99	10
טונאוונע	—	97
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	140	50
וויינערבאנק-אנלעהען-אנלעהענען	97	50
פאפאשיינע דער אונגארישען באנק-		
קרעדיט צו 5 איינהאלב פערצענט	130	—
דער אונגארישען הייפאטהעקען באנק צו		
5½ פערצענט	95	—
דער אונגארישען אללגעמיינען באנק-		
קרעדיט-אנשטאלט צו 5½ פערצענט	100	—
דער אסט-באהן	92	—
" שטר-אסט-באהן	147	—

פרוכט- אונד מעהל-פריז-טאבעללע.

ווייצען (ניי ער)	קוואלטעט	פער 100 קילאגראמם
נאדד-אונגארישער	75	. .
"	76	.
"	77	9.30 — 9.35
"	78	9.35 — 9.4
"	79	9.45 — 9.50
"	80	9.55 — 9.60
"	81	9.65 — 9.70
סעכסער-באדען	75	
"	76	
"	77	9.55 — 9.60
"	78	9.65 — 9.70
"	79	9.75 — 9.80
"	80	9.90 — 9.95
"	81	10.— —10.05
מהיים	75	
"	76	
"	77	9.65 — 9.70
"	78	9.75 — 9.80
"	79	9.85 — 9.90
"	80	9.95 —10.—
"	81	10.05 - 10.10
וויסענבורגער	76	
"	77	9.55 — 9.60
"	78	9.65 — 9.70
"	79	9.75 — 9.80
"	80	9.90 — 9.95
"	81	10.— —10.05

פרוכט	קוואלטעט	פער 100 קילאגראמם
קארן	—	7.70
נדיסטר מאלץ	62	
" גיטטער	62	8.80 — 7.60
האפער	40	6.80 6.75
קוקורוץ מאנאטער	75	6.80 — 6.65
אוריעזע	73	6.75 6.65
הייזע	—	7.30 — 6.90

ווייצען	פער העכסטע סיידי-אתר	9.38 10.1
קוקורוץ		6.66
נדיסטע האפער		— 6.93
רעפס		—

זאמען מעהל		קי.	אל.
נומפער	0	18	60
"	1	18	—
"	2	17	40
דער זאק	3	16	90
" 100	4	16	—
קילאגראמם	5	15	—
פיס זאק	6	14	30
"	7	13	80
פייא באהן	8	12	30
	8½	10	60

שפריטוס: אלטע מעמאלע פרעמדלעפ	33	50
" נייע " קאיזעפפלע	31	—

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1884. Druck, v Moritz Burian Waitzmerboulevard.

מ׳ינדע אין ווענדיג איזט זאָ אלט ווי״א דיא שטאדט זעלבסט, וועלכע אם פ׳יסטען אהרהונדערט דער נעוואהנליכען צישטרעכונגס געגרינדעט וואורדע, דענן צור ראמער צייט האט עס קיינע שטאדט גענעבען, דיא דען נאמען „וועגעגיא״ געפ׳הרט האטטע. אלס דיא רעפובליק וועגעדיג איפבליהטע, איזט אויך דיא דארטיגע יידישע געמינדע ערשטארקט. נאך דער פערטרייבונג דער יידען איס שפאניען (1492) האבען פיעלע דער פערטריבענען גלויבענסגענאסען אין וועגעדיג איינע ציפלוכטס-שטעטטע געפונדען. אונטער דען פערטריבענען בעפאנד זיך אויך דער בערהמטע רן יצחק אברבנל, דער בעגאנגטליך אין נ׳אפטער שטאמטס-מאן אונד געלעהרטער וואר. אין זיינעם קאמענטארי (פ׳יוט) צו דעם חומש שפ׳ריכט ער אויך פאן זיינעם דארטיגען איפענט-האלטע אונד ריהמט זעהר דען וואהלשטאנד דיא מאכט אונד דאס אנזעהען דער רעפובליק. אין זיינ-נערג וואהרד דיא ערסטע יידישע בוכדרוקעריא ערריכטעט אונד דער גאנצע תלמוד וואורדע דארט צום ערסטענמאלע גדרוקט. צו ענער צייט האט עס אין וועגעדיג נאך קיין גרעטטע געגעבען. ערסט אים אנפאנג דעם זעכצענטען יאהרהונדערטס, זונד דיא יודען נעגעוואנגען וואהרען אין איינעם בעזאנ-דערן שטאדטטייל צו וואהנען. (דיעזער שטאדט-טהייל דעם ב ו ר ג ה ט ו א, וואפאן שפ׳ע-טער אויך אין אנדערן שטעדטען דיא יודענפ׳ערטעל, אבגעקריצט, גדעטטא גענאנגט וואורדען.) דיא יידישע געמינדע אין וועגעדיג וואר אממער צאהלריך, אונד האטטע אין אנדערע מ׳ינדע פ׳יעלע וואהלהאבענדע מ׳יטגלידער. אויסער דעם תלמוד-שטודיאס וואר-דען אויך אנדערע וויסענשאפטען אונד קונסטע בעטריבען, אינער אנדערע בערהמטע לאנ-בעגער וואר לעאָ דע מאדענא געבא-רען אם אהרע 1571, גשטאָרבען אם אהרע 1648. דערזעלבע בעקלידעטע דאס ראבבענער-אמט אין זיינער אפטערשטאדט פאן זיינער פ׳רוהען יוגענד בין צו זיינעם טאדע, שאן אלס דייאלעקטיקער לעהר-ער אם שטאנדע, דען וואכענבשריפטען אים דעם אינפ׳ערטדטען ספ״ר תורה פאר״צוד״אגען, זיינע צאהלרייכען שריפטען בעצייגען זיינע גרויסע געלעהרזאמקייט. אינעם זיינער העברעאישען גו-דיטטע וויזד אויך דעם גאנצען וויסען ערדען-יודע אם ביפ׳יר דען גזאוס. צו ענער צייט לעבטע אים יודענפ׳ערטעל וועגעדיג אויך אינע יידישע דיכטערין, נאמענס שרה קאפ׳יא מ׳ל ל א מ. אידר פאטער שטעהן דער אין זעהר גלעזערטער מאנן וואר, יודענדטע אללעס אן אויף דיא ע״צייהונג זיינער אינגענען טאכטער. דיעזע זיינע מוהטע וואר אבער אויך נ׳יכט אומזאנסט, דען שרה מאכטע א-בערראשענדע פאר״טשרי״טטע, אונד שאן פ׳יהרטיג״טע

פערשטאנד זיא איסער דער ביבעל נאך לאטייניש, גריכיש אונד שפאניש זעהר גרינדליך. זיא ריכטעטע לידער אונד פערשטאנד אויך דיא קונסט דער מוזיק מיסטעריראפ״ס. צו דיעזען אהרען גיסטיגען פאר״צוגען גזוועללטען זיך אויך אהרע קאפ״פערלידען פאר״צוגע, דענן שרה וואר אינגבערהמטע שאנרייט. עס איזט אלזא קיין וואונדער, דאס זיא פאן יעדעם פערעהרט וואורדע, אונד דאס געלעהרטע אונד קונסטלער בעשטרעבט ווארען אין אהרעם קרייזע צו פער-ווילען. יא זעלבסט שטאלצע איטאליענער פאן האה-הער אדעליגער אבקונפט שיעטען עס נ׳יכט אוהר אהרע פערעהרונג אונד בעיוואהרונג צו בעגייגען, טראטץ אללען דיעזען גלענצענדען אינגענשאפטען בעזאס שרה דיא לוטערטטע אונד ריינטטע ליעבע פ׳יר דען יידישען גלויבען, פאן וועלכעם קיינע פער-לאקונג אם שטאנדע וואר זיא צו עינטפ״ערטען. דיעזעס מערקווירדיגע פ׳רויענצימער שטאנד אין זאלך האהער אכטונג, דאס דער בערהמטע לעא דע מ״ארענא אין פאן אהם פערפאסטעם טרייב-שפ׳ריעל „אסתר״ אהרע ווידמעטע. אין האהער גיסט-ליכער אונד ריכטער, נאמענס אנבארלא, טראט מיט אהר אין בריעפ׳ווכסעל אונד וואללטע זיא צום קאטהאלישען גלויבען בעקעהרען, אונד אלס ער אהרע שריעב, דאס ער פ׳יר אהרע בעקעהרונג צו נאטט בעטע, אנטוואר״טעטע זיא אהרם, דאס אויך זיא צו נאטט בעטע, דאס ער פאן דען וואהרהייטען דער יידישען לעהרע עפ״לוכטעט ווערדע. — דער שטאפ״ דעס פאן דעם בערהמטען עגלייטען בוכ-טער שאקספ׳יר פערפאסטען טהעאטער-שטיקעס „דער קיפמאן פאן וועגעדיג״ שטאממט עבענ-פאללס אים ענגער צייט. — עס ערסטערטע נעגע-לוך צו ענגער צייט אין ראטטערדאם קריסטליכער קיפמאן, וועלכער פאן אינעם זיינען דער נ׳יכט פ״ערטליך פ״ערפ״ליכטעט ווערדע, — דער פ״ייל פ. מאלפאט, צו בעשטעללען, דיא דאס גערי״כטעט פערבייטעט האט, דאס דיגא שענק ביא דיעזער גערי״כטס-פערהאנדלונג אם ציעג פערזאמלט ערשיינען ווירד, זא וואר דער צו-שויער-רוים שאן אין אללערפ״רה אין אללען רי״מען גע״פ״ללט. דיא ערעד בעגיעריג וואר, דיעזען אי״סערגעוואהנליכען מאדיער פאן אנגעוי״כט צו אנגעוי״כט צו שיין, דיא אנגעוי״כט קיינע גערינגע, אלס דיגא שענק נאר נ׳יכט ערשיג-נען וואר, זאנדערן דעסען אי״סזאגען אים דער פאראנטווארטונג צור פאללענונג דאס. — אויך דיא בעשטרי״טטע פ״ייל פ. מאלפאט, איזט נ׳יכט ער-שיענען, דא זיא ווידער איזט. מאן זאר גיר אינע מי״סטעל״אפ״סטע וויי״ל״כע געשטאללט, דערגע-לאפ״ אין אין וואללענעס טר״ע געהללט וואר, זא דאס מאן פאס געוי״כט נ׳יכטס בעמערקען קאנ״סט

זא עטוואס שאן פערציהען, דא זיין שטיק זאנ״סט בים פ״ובליקום קיין בי״פאלל פינדען מאכטע. ליידער געהט עס אינס יודען זעהר אפ״ט זא, דיא פערבר״ע-כען, וועלכע אנדערע אן אונס פערא״יבען, שיעבש מאן אונס אין דיא שוהע, אונס יודען אונד יודענטהום צו פערליי״מדען. (איזר.)

* (אויס קאפ״שווארזווירד געמעלדעט) דאס דארט ביא דער אם 7טען דיעזעס שטאטטגעפ״ונדענען שלופ״פערהאנדלונג אן אנגעלעגענהייט דער יודענקראוואללע אין טשורנ׳ אם נאנצען 20 אנגעקלאגטע פערהארט וואורדען, פאן אלל דעם ריי״כגעוונדעל ווילל יעדאך קיין איינ-ציגער גשטעהען, דאס ער ביא דיעזען קראוואללען צוגעגען וואר. קיינער ווילל דיא מ״סטעטאטער קענ-נען, מאנכע בעהייפ״טען זאגאר, דאס דיא יודען עס וואהרען וועלכע דיעזען קראוואלל צו מאכען אנגע-פאנגען האבען, דא זיא דיעזעגען, וועלכע שפאטט. לייעדער גזוונגען האבען, פ״ערגעטען, וועסהאלב מאן דאנן דען יודען דיא פענסטער אינגעשלאגען האט. מאן מוס נאטירלי אבזאטען, וואס דיא צייגען אי״סאגען וועדרען, דא עס זאנ״סט זעהר שווערזיין ווירד, ליכט אין דיא זאכע צו בריינגען, אים אי״-גענר אין שטראפ״אס פערגעהען פאללשטענדיג בעשווערען צו לאנגען.

* (אין נ״יעס אפ״פערד דעס מערבענ-מארדערס שענק.) דיא אפ״פערד, דעס צור טייזיגען בעריהמטהייט געלאנג-טען מארדערס שענק שיינען נאר קיין ענדע שטאנד צו אללען. אם 9-טען דיעזעס מאנאטעס גערמען צו אללען. אם 9-טען דיעזעס מאנאטעס שאנד ווידער אינע דענסט-מאנד, נאמענס אזוי. פינע עדער פאר דעם ווייטער ריכטער-פאלגעריאס. דיעזעלבע איזט געפ״ליהלען, דאס זיא זיך פאן הוגא שענק דאצו פערליטען לעס, אהרע הערען, פ״ייל פ. מאלפאט, צו בעשטעללען. דא זיך דאס גערי״כט פערבייטעט האט, דאס הוגא שענק ביא דיעזער גערי״כטס-פערהאנדלונג אם ציעג פערזאמלט ערשיינען ווירד, זא וואר דער צו-שויער-רוים שאן אין אללערפ״רה אין אללען ריי״מען גע״פ״ללט. דא דאך ערעד בעגיעריג וואר, דיעזען אי״סערגעוואהנליכען מאדיער פאן אנגעוי״כט צו אנגעוי״כט צו שיין, דיא אנגעוי״כט קיינע גערינגע, אלס הוגא שענק נאר נ׳יכט ערשיג-נען וואר, זאנדערן דעסען אי״סזאגען אים דער פאראנטווארטונג צור פאללענונג דאס. — אויך דיא בעשטרי״טטע פ״ייל פ. מאלפאט, איזט נ׳יכט ער-שיענען, דא זיא ווידער איזט. מאן זאר גיר אינע מי״סטעל״אפ״סטע וויי״ל״כע געשטאללט, דערגע-לאפ״ אין אין וואללענעס טר״ע געהללט וואר, זא דאס מאן פאס געוי״כט נ׳יכטס בעמערקען קאנ״סט

„איך דאס איזט נ׳יכט וואהר! דאס איזט נ׳יכט אם. וואללס מיינען!״

„אחר אמאל איזט אללערדינגס נ׳יכט אין אללען מיט דען וויי״טגעהענדסטען לעהרען דער פאר״שיען איינפער-שטאנדען; דאיזס נעהט ער אויך אפ״ט זא וואהרזאגאל אחרע, וויל ער אין זיינעם הערצען איינען קאפ״פ צווישען דיינען איכטצ״ינגען אונד זיינער ליעבע פ״ירהען מיס. אבער עגליך מיס דאך דיא פאר״ט״יא אנגעהאס, דענן, אין אויך אפ״וואלל ווירד זיך דען בעפ״עהלען אינגע. דער נעהרטען אבערען פ״ענען מ״ינסען, דיא יעדער אנדערע ביא מאדעטטעראפ״!״

שטראפ״ זאך מיס אינגעגעס פערגעגען, ווילנע מאכט ער דורך דיעזע ראשע ע״פ״ערונג נעוואגנען האבען. ער פאנד זיינע פאללע ווייערייס ווייעדער אונד פ״ירהר פאר״ס:

„גון אייזס עס אים מיס מיר! אחר האבע דאס נ״אפ״ נעהרינגס אינזפ״לוכטדערט. אונד וועגן דיא נעהרינגען אבע. דען דאפאן ע״פאהרען, ווערדע אויך אך פאס דיינליכען נעריכטס עיס מאדע פ״ערזאהרליט, אבער דיא דאבע בליבט מיר! אך ציעג מיך אונד אפ״וואלל נאך הייטע דער פאללצי אן, אונד אייך ע״ר ווירד ווייער שטראפ״ נ״יכט ענטגעהען!״

דאר״אטעגע פ״ירהר ע״פאר.

„אים נאפ״טפ״ווילללען, (שריע זיא) נ״יכט מיינען מאנן! פ״ערשאנגען זיא איהן! אך צ״טפ״ערע זיא אינמער פאר דער פאללצייא! אך דאבע עס אים נ״יכ נעזאגט אים זיהן נ״יכט צו קרענקען, אבער דיס יאהרען פ״ירכטע אך זא אין ענדע. ציעגען זיא איהן נ״יכט אן! עס ווירד זיא אוהנען ציעגס אייך נ״יכטס נעשעהען, וואהער וואלל דענן דאס נעריכט ע״פאהרען, דאס אך אללעס ווייס?״

„וואללען זיא דענן נ״יכט אוהרעס מאנגע ערצעללען, זיא מיינע לעגען צו אוהנען אללע ריי״כטען פ״ערגאס? אונד ווירד אוהר מאנן דך נ״יכט צו ענגען פ״ערזיכטן? אלס מיס גלויבט דעס בעדעס דאדס ער אבער נ״יכטס אונד דער אבערען אינגען ענגאפ״סען אנפ״ערגעהעגען, זא מיס מיין פ״ערגעהען אגס לייכ קאמפ״ען?״

דאר״אטעגע פ״ערגאס אוהר נעריכט אין דען דענען.

„שווייגען זיא. (ריעף זיא שלוכצענד), אך ווילל אויך שווייגען!״

„זיא שווייגען מיר עס?״

„יא!״

„ביא דעס לעבען אוהרעס קינדעס?״

„יא!״

אונד דאר״אטעגע דאך דיא הערע פלעהענד צו דעס אינגבשפ״לכען מאנגע עפאר.

שטראפ״ זאך צ״פ״ירען אונד צאן. זיך מיס דער פ״ערזיכטיגונג, דען שווייגע נ״יכט פ״ערגעסען צו זאללען, אויך דען צ״מפ״ער גרייך. הויר נען ע״ר זאך לאנגע מיס דעפ״ענען שווייגען אויך אבע אלס אפ״וואלל עגדלוך נאך הייזע קאם, ציבלאפ״ע ע״ר אין״מאל אונד לייפ״ען אם שלפ״פלאך, אבע פ״ריא דאר״אטעגע נ״יכט אם ענדע דאך אוהרעס שווארזעס פ״ענגע אונד פ״לוהדערגע. אלס אבער נ״יכטס אי״פ״ערגעוואהנליכעס פאר״פ״ל, דער שווירדער זיינען זיינפ״ייד נור ווערדער נעוואכען פאנד, זיא ביא ענדע ווערגעזעהען, אונד זיך דאנן נעי״ישלאן אן זיינע ארבייט מאכטע, דא אפטמעל שטראפ״ אם בעדוהנס אויך אונד ווארת זיך, מידע זיא נאך אינען העטצאנס, אויך אינען שטוהל.

„איך דאס איזט נ׳יכט וואהר! דאס איזט נ׳יכט אם. וואללס מיינען!״

„אחר אמאל איזט אללערדינגס נ׳יכט אין אללען מיט דען וויי״טגעהענדסטען לעהרען דער פאר״שיען איינפער-שטאנדען; דאיזס נעהט ער אויך אפ״ט זא וואהרזאגאל אחרע, וויל ער אין זיינעם הערצען איינען קאפ״פ צווישען דיינען איכטצ״ינגען אונד זיינער ליעבע פ״ירהען מיס. אבער עגדלוך מיס דאך דיא פאר״ט״יא אנגעהאס, דענן, אין אויך אפ״וואלל ווירד זיך דען בעפ״עהלען אינגע. דער נעהרטען אבערען פ״ענען מ״ינסען, דיא יעדער אנדערע ביא מאדעטטעראפ״!״

שטראפ״ זאך מיס אינגעגעס פערגעגען, ווילנע מאכט ער דורך דיעזע ראשע ע״פ״ערונג נעוואגנען האבען. ער פאנד זיינע פאללע ווייערייס ווייעדער אונד פ״ירהר פאר״ס:

„גון אייזס עס אים מיס מיר! אחר האבע דאס נ״אפ״ נעהרינגס אינזפ״לוכטדערט. אונד וועגן דיא נעהרינגען אבע. דען דאפאן ע״פאהרען, ווערדע אויך אך פאס דיינליכען נעריכטס עיס מאדע פ״ערזאהרליט, אבער דיא דאבע בליבט מיר! אך ציעג מיך אונד אפ״וואלל נאך הייטע דער פאללצי אן, אונד אייך ע״ר ווירד ווייער שטראפ״ נ״יכט ענטגעהען!״

דאר״אטעגע פ״ירהר עפאר.

„אים נאפ״טפ״ווילללען, (שריע זיא) נ״יכט מיינען מאנן! פ״ערשאנגען זיא איהן! אך צ״טפ״ערע זיא אינמער פאר דער פאללצייא! אך דאבע עס אים נ״יכ נעזאגט אים זיהן נ״יכט צו קרענקען, אבער דיס יאהרען פ״ירכטע אך זא אין ענדע. ציעגען זיא איהן נ״יכט אן! עס ווירד זיא אוהנען ציעגס אייך נ״יכטס נעשעהען, וואהער וואלל דענן דאס נעריכט ע״פאהרען, דאס אך אללעס ווייס?״

„איר מאיסט לעגען אינער ווייס צייגע.

„דיא דומע ערדען, (מורמעלטע ע״ר.) דאנן אבער באללטע ע״ר ווידער דיא דאנד נענגען דיא מחיר אונד צ״ישטע דאבריים ווישען דען ציעגען דעפאר״: „דיא אללען מיר עס בוסען, ווענן אך עדס מוללאנגע צווישען דען הענדען האבע אונד אחרע מאאר נ״אשען נ״יכט מער בריינגען. דיא בוידען נאריין, דיא אללען עס בוסען.״

נעמאנד דאנגע עס, פאן דעס לעמעטען אי״סדי״ישטע צו שפ״ענגען, אונד זא נוגע אין דער בי״פאללען דריינ דאס אלטע לעמען ווייטע פ״ארס, אלס אב נ״יכטס געשעהען וואר, דער שנוידער ארבייטעטע מאנאטער דיא אין שטרעללונג אונד בי״ישטע דעס נאכטס אינער ווייטע דע, פאר״מאיאן דער ווילל, דעס אונגאלאנגעס אונד דעס ווידענהוהס, מאטיל שאפ״ס שען אינטער אן אינעם מאנע אייס דיא ע״ראנקען אי״סאלדס אינצונגען, אים אם ענגסטען דעסטע דעפ״ענטער אונד מיס אינעם נ״אפען אי״פ״. וואנד פאן קענגטיסען אינער ווישע נאטטעגלעריטטיס צו שטיטען.

דאקטאר שטראפ״ אונטערלוגס עס גיע זאבאלד דער לעגס דעס פלאקאיטען צווייראכטפ״ס בי״ אין ווינ שטוכע דראנג, דערינגקאמטען אונד לוידענשאפ״לוך מייל צו נעהמען. ער נאהם זיך דעס שווידעדס מיס דען וואפ״פ ווינער בעסטעען בולדונג אן, בראכטע דען נעפעללונג הערען מאטיל דורך ווינע בעלענשטללען איס דער בוכעל אונס נעדרענגע אונד הערטטע זיך זא דיא וויי״טפאללע פ״ייטשאפ״ ווינעס ווירדעס.

(פאר״טזעטצונג פאלגט.)

פֿאַרציגעהען. איך מאכע דעמצופֿאָלגע דיא בעהאָרדען אויפֿמערקזאם, זאָלכע שווינדעלייען שטרענגע צו בעשטראַפֿען, אונד דערען פֿערברייטונג צו פֿערהינדערן. אינסבעזאָנדערע זאָלל דאס פּובליקום אין דיעזער בעציעהונג אויפֿמערקזאם געמאכט ווערדען איף דען דורך דען בערלינער דאָקטאָר מ׳ סאלאָמאָן ערצייגטען אונד אין פֿערשיעדענען שפּראכען אנגעפּריזענען זאָגענאַננטען „אייגען-באלזאם“, פֿאָן וועלכעם דער ערצייגער בעהויפּטעט, דאס דערזעלבע פֿאָן ראשעם אונד זיכערעם ערפֿאָלגע זייא, אונד וועלכער דורך מעהרערע אגענטען אין פֿערשיעדענען טהיילען דעס לאנדעס בעדייטענדען אבזאַטץ פֿינדעט. דער פֿערשלייס דיעזעס מיטטעלס מוס אומזאָמעהר מיט אללער שטרענגע פֿערהינדערט ווערדען, דא דאסזעלבע פֿיר אייגענקראנקע עמפּפֿאָהלען ווירד, וועלכע דאדורך איינער געהאָריגען אַרצטליכען בעהאנדלונג ענטצאָגען ווערדען, וואָדורך זיך איהר קראנקהייטס צושטאנד נור פֿערשלימערן קאנן. דא דער ערצייגער דיעזעס מיטטעלס קיינע בעהאָרדליכע בעווילליגונג בעזיטצט פֿיר דען פֿערשלייס דעסזעלבען, זאָ פֿאָדערע איך דיא בעהאָרדען איף, זאָלכע אגענטען, וועלכע פֿערבאָטענע היילמיטטעל אים אללגעמיינען אונד דען ערוועהנטען אייגענבאלזאם אים בעזאָנדערען אנביעטען אונד פֿערקויפֿען, זאָרגפֿעלטיג צו איבערוואכען, מיט פֿאָללער שטרענגע צו בעהאנדעלן, אונד איבער דאס רעזולטאט דעס פֿערפֿאַהרענס מיר בעריכט צו ערשטאַטטען. איבערהויפּט מאכע איך עס יעדער בעהאָרדע צור פֿפֿליכט, דיא געשעפֿטע, וועלכע מעדיקאַמענטע פֿערקויפֿען, גענויא צו אינטערזוכען אונד געגען דיעזעלבע, וועגן זיך געפֿעלשטע היילמיטטעל פֿאָרפֿינדען, מיט אללער שטרענגע דעס געזעטצעס צו פֿערפֿאַהרען. איך זינד אללע פֿערקויפֿסשטעללען זאָלכער מעדיקאַמענטע, וועלכע אין דען צייטונגען דורך אנאָנצען אנגעקינדיגט זינד אויספֿינדיג צו מאכען, אונד דאס רעזולטאט דער אנגעווענדעטען מאסרעגעלן אין דען יאהרעסבעריכטען, אין דענען דיא אויסוויזע דעס געזונדהייטסצושטאנדעס פֿעראָפֿפֿענטליכט ווערדען, ערזיכטליך צו מאכען.

* (דער טיסאַ-עסלארער דאָרפֿריכטער פֿאָם קאָניגע אויסגעצייכנעט.) דאס אמטס-בלאטט פֿעראָפֿפֿענטליכטע זאַמסטאג פֿאָלגענדעס איבעראשענדע האנדשרייבען זיינער מאַיעסטעט דעס קאָניגס: איך פֿאָרלאַגע מיינעם אונגארישען מיניסטעריום אים מיינע פֿערזאָן פֿערלייהע איך דעם טיסאַ-עסלארער געמיינדע-ריכטער גאבריעל פֿאַרקאַש אין אנערקענונג זיינער אייפֿריגען דיענסטע, דאס זילבערנע פֿערדיענסט-קרייץ מיט דער קראָנע. וויען, אם 1-טען פֿעבער 1884 פֿראַנץ יאָזעף. אלזאָ אין אנערקענונג זיינער אייפֿריגען דיענסטע, וואודרע דעם טיסאַ-עסלארער דאָרפֿריכטער דיעזע אויסצייכנונג צו טהייל? — דיעזעס ערייגניס איזט דאָך זעהר אינטערעססאנט, דענן עס איזט טהאטזאכע אונד אללבעקאננט, דאס דער בעריהמטע קאַרל אָטוואָש אים לויפֿע דער ניערדיהאזער אפּפּעלנטליכען שלוספֿערהאנדלונג דען ריכטער גאבריעל פֿאַרקאַש וויעדערהאָלט דען „באָזען גייסט פֿאָן טיסאַ-עסלאר“ אונד דיא זעעלע דעס „טיסאַ-עסלארער פּראָצעססעס“ נאנגטע. פּריוואטים זאגטע דער בעריהמטע פֿערטהיידיגער פֿאָן דיעזעם ריכטער, דאס ער דער קליגסטע בייער פֿאָן אונגארן אונד זיין פֿערשטאנד שאַרף וויא איין ראזיר-מעססער זייא. איך דאס איזט טהאטזאכע, דאס דער אינטערזוכונגס-ריכטער „בארי“ אָהנע דיעזען קליגען בייערן-ריכטער שאָן איף זיינעם ערסטען וועגע צור סינאגאָגע אין טיסאַ-עסלאר זיך לעבערליך געמאכט האַטטע. דיעזער דאָרפֿס-ריכטער האט נעמליך אין טיסאַ-עסלאר צאהלרייכע פֿערוואנדטע, אונד איבט פֿערמאָגע זיינעס איזערנען ווילענס אינאומשרענקטע געוואלט אויס, גלייך איינעם פּאשא, דעססען יעדעס וואָרט איין בעפֿעהל איזט. — זינד עס פֿיעללייכט דיעזע פֿערדיענסטע, אין דערען אנערקעננונג איהם דאס זילבערנע פֿערדיענסט-קרייץ מיט דער קראָנע אין דעם קורצען בלייען קאַרמאַן געהעפֿטעט ווירד? — נין דיא זאכע פֿערהעלט זיך פֿאָלגענדערמאסען: גלייך נאָך בעענדיגונג דעס טיסאַ-עסלארער פּראָצעססעס היעלט עס דער אָבערגעשפּאַן דעס סאַבאָלטשער קאָמיטאטעס הערר פֿ׳ גראָפּעל פֿיר זיינע פֿפֿליכט, איבער דען פֿערלויף דיעזער לידיגען אנגעלעגענהייט געניען בעריכט צו ערשטאטטען. אין יענעם בעריכטע האט דער אָבערגעשפּאַן מיט בערעכטיגטעם זעלבסטבעוואוסטזיין דאַריף הינגעוויעזען, דאס טראָטצדעם דאס אייפֿערענדע שייששזעל דיעזעס פּראָצעססעס איף דעם געביעטע זיינעס קאָמיטאטעס פֿאָר זיך אונד שפּעציעלל אין טיסאַ-עסלאר דיא אייפֿרייצונג אינטער דער בעפֿאָלקערונג אין זעהר האָהעם מאסע שטאטטגעפֿונדען, דאָך נירגענדס אין יודען-קראוואל אויסגעבראָכען איזט, אונד איזט איך ניכט איינעם איינציגען פֿאָן דען יידישען בעוואָהנערן דעס קאָמיטאטעס אייך נור איינען אייגענבליק דיא זיכערהייט זיינער פּערזאָנען אָדער זיינעס פֿערמאָגענס בעדראָהט געוועזען. אלס דער אָבערגעשפּאַן דיעזע ערפֿרייליכען טהאטזאכען אן דען מיניסטער-פּרעזידענטען בעריכטעטע, פֿיגטע ער אויסדריקליך הינצו, דאס דיא אונגעשטאָרטע איפֿרעכט-ערהאלטונג דער רוהע אין טיסאַ-עסלאר אויסשליעסליך דאס פֿערדיענסט דעס דאָרטיגען געמיינדע-ריכטערס פֿאַרקאַש זייא, דער דיא אייפֿגערעגטען געמיטהער נאָך מאָגליכקייט צו בעשוויכטיגען אונד יעדע אויסשרייטונג זייטענס דעס פֿאָלקעס צו פֿערהינדערן זוכטע. דער אָבערגעשפּאַן שטעללטע דאהער דען אנטראג, דאס דיעזעם מאנגע אין פֿאססענדער וויזע דער אויסדרוק דער אללערהאָכסטען אנערקעננונג צו טהייל ווערדען מאָגע. נאכדעם דיעזער פֿאָרשלאג פֿאָן דעם אָבערגעשפּאַנע אויסגינג, וועלכער זיך עבענפֿאללס וועהרענד דער גאנצען פּייגליכען טיסאַ-עסלארער אנגעלעגענהייט דורך זיין ענערגישעס איינשרייטען אונד זיינעם מוסטערהאַפֿטען פֿערהאַלטענס, בעדייטענדע פֿערדיענסטע ערוואָרבען האט, זאָ לעסט זיך געגען דער אויסצייכנונג דעם גענאננטען דאָרפֿריכטערס קיינע איינווענדונג מאכען, אונד איזט דאמיט יעדעם מיספֿערשטענדניס אויסגעשלאָססען.

* (גראף יאָהאנן ציראַקיא — געשטאָרבען.) זאַמסטאג מיטטאגס איזט היער דיא איבעראשענדע נאכריכט איינגעטראָפֿפֿען, דאס גראף יאָהאנן ציראַקי געשטאָרבען זייא. דיעזע נאכריכט האט אים אָבערהאַוזע, וועלכעס אם זעלבען טאגע עבען זיטצונג געהאַלטען האט אום זאָ מעהר ערשיטטערנדע ווירקונג געמאכט, אלס גראף ציראַקי דאָך ערסט פֿאָר קורצעם אים אָבערהויזע איינע איבעראויס לעבהאַפֿטע טהעטיגקייט אנלעסליך דער מיש-עהע-געזעטץ פֿערהאנדלונג ענטוויקעלטע. אָהנע איינע אהנונג זיינעס נאהען ענדעס, האט ער אין פֿאָלגע דער בערופֿונג זיינער מאַיעסטעט דיא רייזע נאָך וויען אין געזעללשאַפֿט דעס פֿירסט-פּרימאס אנגעטרעטען. פֿאָן דאָרט קעהרטע ער איך געזונד אונד פֿריש צוריק, מאכטע היער פֿערשיעדענע בעזוכע ביא זיינען פֿריינדען, אונד בעגאב זיך דאנן איף זיינע בעזיטצונג נאָך לאָוואשבערען, וואָ ער פֿאָר אכט טאגען נאָך איינעם שפּאַציערגאנגע אין זיינעם גארטען זיך איינע קליינע ערקעלטונג צוגעצאָגען האט. גראף ציראַקי וואר בעקאננטליך וויצעפּרעזידענט דעס אָבער-הויזעס אונד וואודרע ער ביא דער זאַמסטעגיגען אָבערהויז-זיטצונג צופֿערזיכטליך ערוואַרטעט. וויא גראס וואר דאהער דיא איבעראשונג, אלס אנשטאטט דעם ערוואַרטעטען וויצע-פּרעזידענטען דיא טרויערקונדע איינגעטראָפֿפֿען איזט, דאס דערזעלבע ניכט מעהר אונטער דען לעבענדען ווייעלע. גראף ציראַקי וואר אין ערסטער בעגייסטערטער אנהענגער דער קירכע, דאבייא אבער איך אין עכטער פּאַטריאָט. ער געהאָרטע צו דען טרייעסטען אנהענגערן דעס מיניסטער-פּרעזידענטען טיסאַ, אונד זוכטע בייא יעדער געלעגענהייט זיינעם פֿאטערלאנדע צו ניטצען. ער וואר ערסט 65 יאהרע אלט.

* (דאס אלטע גהעטטא (יודענפֿיערטעל) אין וועגעדיג.) דיא יידישע גע-

פֿאָלליעטאָן.

אונזערע צייט.

(21-טע פֿאָרטזעטצונג.)

בעפֿאָר שטראָפּפּ דען דיגנען טאָן דעם קינדעס נאָך פֿערנאָממען האטטע, פֿיהלטע ער פּלאָטצליך, וויא דאָראָטהעאס מוסקעלן זיך וועהרטען. איין רוק, איין שטאָס, אונד שטראָפּפּ טוימעלטע געגען דיא וואנד, וועהרענד דאָראָטהעא מיט איינעם בליק דעס ווילדעסטען צאָרנס צו איהרעם קינדע שפּראנג. דאָרט ליעס זיא זיך ניעדער, קיסטע איינינע מאל שווער איף, הערצטע דאנן דען זייגלינג, אלס אָב ניכטס פֿאָרגעפֿאללען ווערע, אונד שלעפֿערטע איהן לייזע איין.

„שלאָף, זיגעפּריער, שלאָף, (מורמעלטע זיא נאָך דער אלטען וויזע) מוסט נאָך איינמאל שלאָפֿען! מוטטער וואורדע זעהר געגערט, קאנן דיר יעטצט דיא ברוסט ניכט רייכען. — שלאָף, מיין זיגעפּריער, שלאָף, דרייסען שטעהט איין — הונד;“

אבער דאָראָטהעא שיטטעלטע זיך דאבייא ניכט איינמאל נאָך דעם צודרינגליכען אום.

דאס קינד בערוהיגטע זיך וויעדער אונד שליעף איין. איינע ווייללע האָקטע דאָראָטהעא נאָך לויטלאָז נעבען איהרעם קנאבען, דאנן אבער האָב אונרוהיגטע זיך איהרע ברוסט, אונד זיא מוסטע פֿאָרטאיילען, אום דאס קינד מיט איהרעם הערפֿאָרברעכענדען העפֿטיגען שלוכצען ניכט אבערמאלס צו וועקקען.

שטראָפּפּ האטטע דיא שטעללע אן דער וואנד ניכט וויעדער פֿערלאססען, ביז צו דער איהן דאָראָטהעא געשליידערט האטטע. דיא האנד איף איינען שטוהל געשטיטצט, שטאנד ער פֿרעך אונד פֿערלעגען דא, אונד זוכטע נאָך איינעם ענטשלוס. אלס דאָראָטהעא ליעס אויסשלוכצענד אן איהם פֿאָרבייא אין דיא קיכע איילטע, גינג ער איהר לאנגזאם אונד אונשליססיג נאָך. דאָראָטהעא ליעס איהן דיא שוועללע ניכט איבערשרייטען.

„הינוס! (ריעף זיא אונד שטרעקטע דיא רעכטע אין ווילדער בעוועגונג נאָך איהם אויס). הינוס אויס דיעזער שטובע אונד אויס דיעזעם הויזע! הינוס, בעפֿאָר אָסוואלד צוריקקאָממט אונד האָרט, וואס אין זיינער אבוועזענהייט געשעהען איזט! הינוס, בעפֿאָר אָסוואלד זיא אומבריננגט, וויא זיא עס פֿערדיענען.“

שטראָפּפּ ערבלאססטע.

פֿאָן דעם פֿערריקטען שניידער וואר דאס שלימסטע צו בעפֿירכטען, אונד וועגן דאָראָטהעא ניכט צום שטיללשווייגען צו איבערערדען וואר, זאָ וואר ער נירגענדס מעהר פֿאָר דער ראכע דעם בעלייידיגטען גאטטען זיכער. מיט צוקענדען אויגען בליקטע ער זיך פֿערצווייפֿעלנד נאָך הילפֿע אום. זיינע האנד ציטטערטע, וועהרענד ער שיינבאר גלייכגילטיג דיא טהיר, אן דער ער שטאנד, הין אונד הער וויעגטע. דאָראָטהעא מוסטע צום שווייגען געבראכט ווערדען.

„אָסוואלד ווירד דיא זאכע ניכט זאָ שלימם אנזעהען“ וואגטע ער פֿראָסטעלנד פֿאָר טאָדעסאַנגסט, אום דאָך וועניגסטענס דורך איין פּאאר וואָרטע זיינע איבערלעגענע זיכערהייט צו צייגען.

וואס? (ריעף דאָראָטהעא מיט נערוועספּפּטער לייידענשאַפֿטליכער שטיממע). אָסוואלד ווירד דאס לייכט נעהמען? גלויבען זיא דענן, זיא נארשטיגער טייפֿעל, ווער ווערען שירקען, אָדער שהיערע, אָדער נאָטט וויים וואס?“

אין שטראָפּפּס אנגעזיכט צוקטע עס באָסהאַפֿט. „נין אין טירקע איזט אָסוואלד יעטט ניכט. (זאגטע ער) אבער צו זיינען אידעען געהאָרט איך דיא ווייבער-געמיינשאַפֿט.“

„הינוס, שפּאָט! (ריעף דאָראָטהעא וויעדער אונד באלּלטע דיא פֿויסט) מיט איהנען האבע איך ניכטס מעהר צו רעדען!“

אבער שטראָפּפּ האטטע אינצווישען זיינען פּלאן געפֿאסט. ער אָפֿפֿנעטע האַהניש לאכענד דיא טהיר, איבערצייגטע זיך, דאס דער שניידער נאָך ניכט הייםקעהרטע, אונד ריעף דאנן דראָהענד אין דיא שטובע צוריק:

„איך ווערדע מיך זעלבסט בייא דער פּאָליצייא אנצייגען אונד ערצעהלען, דאס אָסוואלד דען שטאאט איף דען קאָפּף שטעללען וויללע אונד מיר זעלבסט דיא ווייבערגעמיינשאַפֿט געפּרעדיגט האט.“

„דאס איזט ערלאָגען! (שריע דאָראָטהעא) דאס ווערדען זיא מיר ניכט איינרעדען! אָסוואלד האט מיך פֿיעל צו ליעב אונד איזט פֿיעל צו אייפֿערזיכטיג, אום זאָלכען אונזינן צו וואָללען. דאס ווערע יא שלימער, אלס עהע-שיידונג! נין, דאפֿיר איזט מיין אָסוואלד ניכט.“

„אבער זיא וויססען דאָך מיינע ליעבע . . .“

„געננען זיא מיך ניכט זאָ!

„זיא וויססען דאָך, וויא איהר מאנן אָפֿט דאפֿאָן געשפּראָכען האט, דאס דער אונטערשייד דעס בעזיטצעס אויפֿהאָרען מוס, דאס אללעס איינגעטהום געמיינזאם ווערדען זאָלל. נון, דאצו געהאָרען ניכט נור געלדער אונד וועלדער, ניכט נור נאהרונג אונד קליידער, זאָנדערן איך דיא ווייבער אונד דיא קינדער.“